

[K] **DE VLAAMSE PUBLIEKSFILM VAN
“LOS” TOT “LOFT”**

De Vlaamse filmsector is altijd sterk geweest in de wedstrijden voor het eigen publiek. Wanneer lokale onderwerpen werden aangeraakt, dan stroomde bij momenten vaak een onverwacht breed publiek toe. Denk aan de bekende verfilmingen van *De Witte* van Ernest Claes, *Mira* van Stijn Streuvels of aan de films van bekende komieken als Urbanus en Gaston en Leo. Of aan priester Daens, die na zijn succes in de bekende film van Stijn Coninx, vandaag alweer volle zalen trekt in de musical van Studio 100.

Sterke uitspraken zijn doorgaans maar half waar en dat geldt ook voor deze stelling. Neem bijvoorbeeld de Vlaamse kaskraker *De zaak Alzheimer* van Erik Van Looy (ongeveer 750.000 kijkers), een film met beperkte Vlaamse nestgeur, meer zelfs: ook al heette de auteur van het boek Jef Geeraerts, regisseur Erik Van Looy verwees met alle vezels van zijn film naar de Angelsaksische voorbeelden. Maar omdat de film dat met zoveel overtuiging deed, stroomde het publiek toe. Dat succes van Erik Van Looy in 2003 was een heuse opsteker, het was namelijk een aantal jaren geleden dat Vlaamse films nog zoveel kijkers naar de bioscopen hadden gelokt.

Alzheimer, zo luidt het in de officiële verslagen, was een opsteker voor het moreel van de Vlaamse filmzaal. Het publiek dat de jaren voordien Vlaamse producties vooral op de televisie had gezien, ging stilaan opnieuw kijken naar *zijn* films in de bioscoop. Na *Alzheimer* belandde Erik Van Looy zelf op de televisie, waar hij als presentator met zijn zachtaardige en toch snedige aanpak in de smaak viel bij de tv-kijker.

Het heeft lang geduurd voordat Van Looy een nieuwe langspeelfilm afleverde. Dat gebeurde pas in de herfst van 2008. Intussen scoorde cineast Jan Verheyen meerdere malen met een reeks expliciete publieksfilms die niet het bereik hadden van een *Alzheimer*, maar samengeteld wel een gelijkaardig publiek haalden. De twee *Team Spirit*-films, *Alias*, *Buitenspel* en onlangs nog *Vermist* konden aanzienlijke bezoekerscijfers voorleggen.

Met *Los* naar de roman van Tom Naegels neemt Verheyen een zekere afstand van het breedst mogelijke publiek en snijdt hij een meer maatschappelijk en dus minder populair thema aan. Dat is overigens niet nieuw in de carrière van Verheyen: hij deed dat ook al in 1996 toen hij de roman *Alles moet weg* van Tom Lanoye voor het grote scherm bewerkte. Ook toen had hij een meer cultureel gevormd publiek voor ogen dat waarschijnlijk niet in de zaal zat bij zijn overige films.

Een van de karakteristieken van het boek van Naegels is dat het de roman is van een journalist, die ook essayist en columnist is, en wiens tweede natuur het is zich over problemen in de samenleving uit te spreken. Op het eerste gezicht lijkt nochtans het omgekeerde waar: *Los* is inderdaad ook een vrij biografisch aandoend verhaal over een personage dat Tom Naegels heet en dat in zijn persoonlijke levenssfeer met een aantal moeilijke momenten wordt geconfronteerd. Zijn relatie met zijn vriendin loopt stuk, (want) hij heeft een nieuwe vriendin: de aantrekkelijke Pakistaanse migrante Nadia. Ook die relatie loopt moeizamer dan verwacht. Naast het liefdesleven van Tom is er ook nog een zieke grootvader die het recht opeist om zelf het einde van zijn leven te bepalen. Naegels geeft al deze gebeurtenissen weer in een sfeer van zelfspot en ironie, een beetje zoals Woody Allen dat al heel zijn carrière doet. Hoe persoonlijk het allemaal ook lijkt, toch voel je al gauw dat die gebeurtenissen voor Naegels-de-schrijver in eerste instantie de aanleiding vormen om over een aantal grote onderwerpen na te denken: over euthanasie, over samenlevingen waarin verschillende culturen er maar moeilijk in slagen samen te leven. Vaak staat de vertelling vlak naast de problematische maatschappelijke realiteit. Bijvoorbeeld de straatrellen die in 2002 plaatsvonden in Borgerhout, waarbij Abou Jahjah van de Arabisch Europese Liga (AEL) ervan werd beschuldigd te hebben

opgeroepen tot geweld (waarvoor hij enkele maanden geleden door het Hof van Beroep in Antwerpen werd vrijgesproken). Al deze elementen maken deel uit van het boek. Abou Jahjah gaf in een vrije tribune in *De Standaard* enige tijd geleden overigens te kennen dat hij niet blij was, noch met het boek, noch met zijn rol erin. Toeval of niet, in de film heet Abou Jahjah veiligheidshalve Jamal. Hij wordt vertolkt door de Nederlandse acteur Achmed Akkabi, naar mijn gevoel een van de zwakke plekken in deze film.

Verheyen verwerkt de meeste thema's en verhaallijnen getrouw in de film. Structureel herstelt hij de chronologie die in de roman minder eenduidig was. Hij legt een aantal andere klemtonen, geeft een paar personages een belangrijkere rol dan in het boek, zoals Toms vriend Jonas, gespeeld door Koen De Graeve, of zijn hoofdredacteur, gespeeld door Stany Crets. De meest opvallende ingreep is dat Verheyen en zijn scenarioschrijver Bram Renders ervoor gekozen hebben de beschouwingen van het hoofdpersonage weer te geven in korte intermezzo's, waarin het hoofdpersonage zich tegen een witte achtergrond rechtstreeks tot de kijker richt. Over de vraag of die ingreep al dan niet werkt, zijn de meningen verdeeld. Het antwoord daarop hangt samen met de vraag of men acteur Pepijn Caudron een goede Tom Naegels vindt. En of de acteursregie wel voldoende streng is geweest, of er niet wat meer peper en zout in de soep hadden gemogen. Naar mijn gevoel blijven de personages een beetje flets, zeker vergeleken bij de energie en de overgave van de acteurs in de debuutfilm *Aanrijding in Moscou* van regisseur Christophe Van Rompaey.

Mijn diagnose is dat het regieconcept van *Los* te dicht staat bij het register dat we kennen van de televisiefictie, die in het donker van de bioscoopzaal tamelijk licht uitvalt. Niet iedereen zal het hiermee eens zijn. De film heeft namelijk een behoorlijke bioscoopcarrière gekend en werd op verschillende festivals getoond: Montréal, Utrecht, Namen, Hamburg, Cairo. Wellicht speelde de thematiek daarbij een belangrijke rol.

Niet lang na *Los* kwam *Loft* in de zalen, de langverwachte nieuwe film van Erik Van Looy. In de tijd waarin traagfilmer Van Looy twee films had gerealiseerd, werkte snelfilmer Verheyen er vier af. Intussen is Verheyen ook verbonden aan

Dossier K., een nieuwe Jef Geeraerts verfilming die oorspronkelijk door Van Looy zou worden gedraaid.

Loft is inhoudelijk van een heel andere aard dan *De zaak Alzheimer*. Stilistisch is er daarentegen wel een grote continuïteit. De af- en uitwerking van *Loft* is erg verzorgd, uitgevoerd met een grote professionele ernst en met een hoge *production value*, zoals dat heet. Ongewoon voor onze contreien, maar dat heeft mogelijk ook te maken met het feit dat films in Vlaanderen zelden zo letterlijk aansluiting zoeken bij het idioom van de Amerikaanse suspensethriller. Via het geluidsdecor van een altijd stuwende soundtrack waarin ritmerende staccato's verwerkt zijn, wordt de dynamiek voortdurend hoog, artificieel hoog, gehouden. Een papieren zak met boodschappen die op de grond valt, komt terecht op de vloer met het effect van een granaatinslag. De toeschouwer wordt ondergedompeld in een manipulatief mechanisme dat hij gewillig en instemmend ondergaat. Wie zich ertegen verzet, is niet de ideale toeschouwer voor deze film.

Niet alleen de radicale keuze voor het genre, maar ook het specifieke soort setdesign geeft de film een eerder anonieme persoonlijkheid. Het interieur van de bewuste loft die de vijf vrienden in de film met elkaar delen om er hun buitenechtelijke avonturen in te beleven, ziet eruit als interieurs uit de glossy magazines: eenzaam, kil en clean, alsof ze niet in het echte leven thuishoren, maar alleen in dure design-boetieks. Niet toevallig haakte de krant *De Standaard* aan bij de film met een wedstrijd die de gelukkige winnaar het interieur van de film cadeau deed: "Win het fatale interieur uit LOFT t.w.v. 72.000 euro!"

Op inhoudelijk vlak sluit *Loft* nog het best aan bij de televisieserie *De parelvisser*s uit 2006, eveneens gerealiseerd door het productiehuis Woestijnvis en geschreven door Tom Lenaerts, jarenlang spitsbroeder van *Loft*-scenarist Bart De Pauw. Zoals destijds in *De parelvisser*s is de hoofdpersoon geen individu, maar gaat het om een groep individuen, vrienden die kennelijk een groot deel van hun leven samen doorbrengen en lief en leed met elkaar delen. Gaandeweg blijkt in de loop van het verhaal dat de duur beleden camaraderie alleen maar een façade is en dat daarachter een minder fraaie onderlaag van bedrog en verraad schuilgaat. In *De parelvisser*s ging het om verduistering van geld, in *Loft* is het een moord die het onontkoombare mechanisme van

Loft, regie: Erik Van Looy, 2008.

algemene ontmaskering in werking zet. De zoektocht naar de dader verloopt zoals in een echte *whodunit* volgens de regels van de logische deductie, de techniek waar Hercule Poirot zo goed in was. Zowel in *De parelvisser*s als in *Loft* spelen ook geheime video-opnames een centrale rol.

Op zich zijn deze parallellen onbelangrijk, wel relevant is het feit dat beide projecten een gelijkaardig dramaconcept koesteren, waarin de plot op een eerder structuralistische en mechanische manier wordt bekeken. Binnen dit concept gaat het minder om een werkelijkheid waar de plot naar verwijst, dan wel om het mechanisme dat maakt dat die plot al dan niet efficiënt genoeg is om de kijker te verrassen, op het verkeerde been te zetten, te erotiseren, te doen schrikken, enz.

De karaktertekening van de personages creëert op die manier ook geen diepte, maar veeleer kapstukken waarmee de plot aan de slag kan gaan. Op een analoge manier zijn de onliners die de personages debiteren, eerder slim en functioneel dan psychologisch revelerend.

Samenvattend kun je zeggen dat *Loft* meer virtuositeit demonstreert dan diepgang, meer entertaint en prikkelt, dan dat de film een visie op wat dan ook wil verkondigen, zelfs niet op het centrale thema overspel. Als zodanig lijkt dat thema veeleer aan te sluiten bij het hitsige en vercommercialiseerde televisieklimaat waarin voyeurisme en ongelimiteerde

nieuwsgierigheid een tweede natuur zijn geworden. Of bij de spelcultuur die zo'n essentieel gegeven lijkt te zijn geworden in de mediawereld. Of van beide samen: de eindeloze vloed aan realityprogramma's, waarin realiteit wordt opgevoerd in spelvorm. Woestijnvis experimenteerde al in 1998 met dit concept in het programma *De mol*, dat in meerdere opzichten zijn tijd vooruit was.

Zoals velen hadden verwacht, is *Loft* dus inderdaad een bijzondere film geworden in de recente Vlaamse filmgeschiedenis, niet alleen vanwege de link met de televisiegeschiedenis, maar vooral door de gigantische publieksscore (eind januari 2009 meer dan één miljoen bezoekers in Vlaanderen). Op dat vlak heeft het overspel van Van Looy een opvallend raakpunt met bijvoorbeeld *Buitenspel* van Verheyen (2005): deze twee cineasten weten als geen ander het grote publiek te bespelen.

ERIK MARTENS

Los, regie Jan Verheyen, met in de hoofdrollen Pepijn Caudron, Sofie Van Moll, Jaak Van Assche e.a., 2008, 110 minuten.

Loft, regie Erik Van Looy, met in de belangrijkste rollen Koen De Bouw, Filip Peeters, Bruno Vanden Broecke, e.a., scenario Bart De Pauw, 2008, 118 minuten.